



# אשכולות

## העלון השבועי של גאון ישיבת "כרם ביבנה"

לזכר עולם יהיה צדיק לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדוויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל נלב"ע ב' באדר א' התשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה

### סגולת ישראל

טל פנחס כרמל (ה')

**פרשת כי תבא**  
**י"ח באלול ה'תש"ע**  
**גיליון מס' 147**  
**(שנה רביעית)**



### זמני השבת

ת"א י-י		
18.29	18.50	חדלקת נרות
19.46	19.48	צאת השבת

**י"ח** ה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה פאָשר דָּר לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו: (פ' כי תבוא)  
**כ"י** עם קדוש אֲתָה לָּהּ אֶלְקִיךָ וְבָךְ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ:

(פ' ראה)  
"נִצְתָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקִלִּי וְשִׁמְתֶם אֶת בְּרִיתִי וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ": (פ' יתרו)

הרב יהודה ליאון אשכנזי (מניטו) זצ"ל מבהיר שאת התורה אנו צריכים לקרוא וללמוד עם עיניים אמוניות, עם עיניים שמתבוננות על איך זה קשור אלי, לחיים שלי עכשיו. פסוקים אלו שפזורים בכל רחבי התורה וכן בנביאים ובכתובים, אלו הפס' שמסמלים את מהות ובחירת עם ישראל ותפקידו. ולכן כשקוראים ולומדים פס' אלו צריך שידלקו אצלנו נורות אדומות.

ישנם כמה שאלות שעולות מפס' אלו:  
(א) מה התורה מתכוונת במילה סגולה?  
(ב) בפרשתנו בפס' כתוב "ולשמור כל מצוותיו", הרי מה שייך לכתוב את זה כאן, הרי הפס' מדבר על בחירת ה' בנו, מה הקשר למצוות?  
האונקלוס מפרש את המילה סגולה - חביבין.

וכן רש"י בפרושו על פרשת יתרו מפרש לשון סגולה כמו האונקלוס.  
סגולה: אוצר חביב, כמו (קהלת ב ח) וסגלת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גוזזים אותם. כך אתם תהיו לי סגלה משאר אמות.

ליתר ביאור נביא את דברי הרב זצ"ל באגרות הראיה ב', אגרת תקנה, המתייחס לעניין באריכות רבה.  
"שני דברים עקריים ישנם, שהם יחד בונים קדושת ישראל, וההתקשרות האלוהית עמהם. הא' הוא הסגולה כלומר טבע הקדושה שבנשמת ישראל מירושלם אבות כאמור: "לא בצדקתך וגו'", רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם", והייתם לי סגולה מכל העמים; והסגולה הוא כח קדוש פנימי מונח בטבע הנפש ברצון ה' כמו טבע כל דבר במציאות, שאי אפשר לו להשתנות כלל "כי הוא אמר ויהי". והב' הוא עניין הבחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד תורה.

החלק של הסגולה הוא הרבה באין ערוך, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה. אלא שברית כרותה היא, שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כ"א לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גילוייה, ע"כ הכל תלוי לפי רוב המעשה וקדושת האמונה ותלמוד - תורה עכ"ל.

הרב מסביר שישנם שתי בחינות בהם ישראל נהיים ישראל, ומקבלים את הקדושה, והקשר לרבנו של עולם.  
הבחינה הראשונה היא הסגולה, הקב"ה ברא תפוז והתפוז לא ישתנה לעולם אלא תמיד ישאר תפוז, משום שזאת קביעה אלוקית שכך יהיה. כך אצל עם ישראל, הקב"ה קבע קביעה שלעם ישראל יש קדושה פנימית שלא תשתנה לעולם, סוג של קבוצת כדורגל שנבחרה ע"י המאמן. הרב באורות (עמ' יח) "ישראל מספרים תהילת ה' במלא תפארת מעשיו בכל מקומות ממשלתו... זהו גורל ישראל". בעצם עם ישראל הוא התגלות הקב"ה בעולם בצורה הכי ברורה כמה שניתן.

הבחינה השניה, תלויה כבר באדם עצמו באינדיבידואל, אנו צריכים לעשות מצוות וללמוד תורה ובזכות זה תתגלה הסגולה הטמונה בנו. הרב מוסיף שהחלק של הסגולה הוא יותר משמעותי ויותר חשוב מהחלק של בחירת האדם במצוות משום שזאת קביעה אלוקית, אלא הוא מסייג ואומר שהסגולה לא תתגלה אלא ע"י בחירת האדם הנכונה.

אפשר לומר שהקשר בינינו לקב"ה הוא מלמעלה למטה (קביעה אלוקית), ומלמטה למעלה (מצוות ולימוד תורה).  
ד"ר ברט בסיפרו דורנו מול שאלות הנצח, מביא מדרש: "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות", המצוות ניתנו על מנת לעקור מקרבנו את כל הסייגים ולסייע בידינו ליהפך לחומר מזוכך ומטוהר. בעצם להפך את היצר שלנו לרצון אלוקי.

כמו כן מסביר הרב זצ"ל באוצרות הראי"ה: שהמצוות נועדו להכשיר ולהעלות את האדם אל מדת המוסר היותר רוממה.  
לפי דברינו מתורצת גם השאלה השניה, המצוות ולימוד התורה הם חלק חשוב ובלתי נפרד מהיותנו ישראל, המצוות מזככות אותנו, ומוציאות מהכח אל הפועל את מהותנו הסגולית. ומשום כך התורה היתה חייבת לכתוב שהקב"ה בחר בנו בתור קביעה אלוקית, אבל זה לא מסתכם פה, אלא על האדם לפעול ולהשקיע כדי להוציא זאת לפועל.

חודש אלול בישיבה, שבועיים לפני ר"ה, אפשר לחתוך את המתח בסכין...  
אפשר כבר לחזות בפחד והיראה ששוררת בפני תלמידי הישיבה.

הזמן הזה בישיבה הוא מסוכן, בעלי המוסר מורים על האדם לעשות חשבון נפש על מעשיו בשנה האחרונה.  
כשאנו באים לרשום על דף את פגמינו וחטאינו עלינו לזכור שני דברים:

(א) כתיבת פגמינו לפעמים יכולה להיות דבר מסוכן, היצר הרע אומר לך: "איך עשיתי כל כך הרבה חטאים, עוזב אותך אין מצב שהקב"ה רוצה אותך ככה", וכהנה וכהנה טענות.

על האדם לזכור שהקב"ה בחר בו, ויש לו תפקיד בעולם, ובמיוחד שזיכה אותו ללמוד תורה, ומחכה ומצפה לתשובתו מאהבה.  
(ב) בחודש זה עלינו להגביר את לימוד התורה והמצוות כדי לצרף ולזכך את נפשנו, הלימוד ועשיית המצוות צריכים לנבוע ממעיין שמחה ואהבה, שאנו זוכים לגלות את מהותנו, לתקן ולצרף את עצמנו, ומכאן זה לתקן את העולם.

אני רוצה לסיים בפסיקה מאורות התשובה ("ב,ה'): כשהאדם שב מאהבה, מיד מתנוצץ עליו אור ההויה, והכל מתארגן בו לחטיבה אחת, ובקשור הכללי אין שום רע כלל, כי הרע מצטרף אל הטוב לתבלו ולהרימו עוד יותר את יקרת ערכו, ובוה נעשים הזדונות לזכיות ממש.



עורך: מוטי פקטר

העלון יוצא לאור ע"י ישיבת "כרם ביבנה" תגובות, הערות והארות ניתן לשלוח לכתובת: [eshckolot@gmail.com](mailto:eshckolot@gmail.com)

נא לשמור על קדושת הגליון!

העלון מופיע גם באתר הישיבה באינטרנט: [www.kby.org](http://www.kby.org)

הנה, **מרן** (ש"ט ג') פסק כדעת התוס' שאין איסור ללא מחיצות, אף אם משתמש תחת הגג: "מטה, כשמעמידים אותה, אסור להניח הרגלים תחלה ולהניח עליהם הקרשים; אלא ישים הקרשים תחלה באויר, ואח"כ הרגלים תחתיהם. וה"מ כשהרגלים הם דפים מחוברים, כמו דפני התיבה, אבל רגלים של מטות שלנו, וכן רגלי השלחן, מותר בכל גוונא".

ונחלקו האחרונים, מה הדין כאשר האדם בפועל לא משתמש באויר שתחת הגג אבל יש לגג ארבעה מחיצות שלימות: **הט"ז** האריך לבאר שישנו הבדל בין גג עם ארבעה מחיצות לגג עם שתי מחיצות בלבד - גג עם ארבעה מחיצות אסור אף אם האדם לא משתמש בפועל באויר שתחת הגג (וביאר הפ"מ ג' דה"ט משום דראוי להשתמש באויר), ורק בגג עם שתי מחיצות בעיניו שישתמש מתחתיו. לעומתו, **האליה רבה** סובר, שאין הבדל ביניהם וגם בארבעה מחיצות אין איסור אם לא משתמש מתחת הגג.

ולכאור' דברי הט"ז צ"ב, מה הסברא לגזור בגג שראוי להשתמש מתחתיו, הרי בפועל לא משתמש? היינו - בשלמא לפי הרשב"א, אפ"ל שגזרו כי יש כאן שם אוהל, אך הרי קיי"ל כתוס' שרק כששייך הטעם אנו גוזרים, ובפשטות בכה"ג לא שייך הטעם?

וצריך לומר, דס"ל להט"ז דאמנם מצד האדם אין סיבה לגזור כי הוא לא התכוין לאוהל, אך גוזרים בגלל האנשים שיראו אוהל שלם ולא ידעו שלא משתמש ויבואו לעשות אוהל עראי, וזה דוקא בארבעה מחיצות שראוי להשתמש מתחתיו ודמי טפי לאוהל.

ועיין **בט"ז** (סימן שי"ד סק"י) שתמה על רש"י שהתיר הערמה רק ל"ח - הרי האדם יודע שזה בסדר. בשלמא, אומר הט"ז, בדבר שעושה בפני אנשים חיישינן, אך בביתו מה החשש. ולכאורה מאי ק"ל לט"ז על רש"י, הא חיישינן שהאדם עצמו יטעה ויבוא לעשות ללא הערמה?<sup>3</sup> ולפמשנת, אפ"ל דהט"ז לשיטתיה אויל, דהחשש הוא רק מצד האנשים, אך מצד האדם עצמו לא חוששים כיון שיכול לעשות בדרך המתרת.

זהו דוקא בגזירות שגזרו בית דין הגדול שבירושלים, אבל מה שגזרו ב"ד הגדול דאושא ויבנה, וכ"ש מה שגזרו חכמי התלמוד, אינם אלא אסמכתא בעלמא. וחדש **הקובץ שעורים** (ח"ב קונטרס דברי סופרים סימן ב' אות ג'-ח) שהסכמת כל חכמי ישראל או רובן יש להם הכח של ב"ד הגדול וחייבין כל ישראל לשמוע להן כמו לב"ד הגדול ועליהן אמרה תורה אל השופט אשר יהיה בימים ההם, אין לך אלא שופט שבימיך. וע"ש עוד שכתב "דקבוץ כל חכמי ישראל יש לו כח של ב"ד הגדול אפילו בזמן דליכא סמוכין דהא בשעת חתימת התלמוד כבר בטלה הסמיכה ומ"מ חייבין כל ישראל לשמוע להן דכיון דאמרה תורה אין לך אלא שופט אשר בימיך ואין לנו שופט אחר אלא הסכמת כל חכמי ישראל שבאותו הדור הראוין להוראה על כרחך עליהן ציוותה תורה לשמוע להן". עכ"ל. הדברים הנ"ל פותחים כמה פתחים להבנת מח' התוס' והרשב"א: א. התוס' ס"ל כרמב"ן שאין איסור תורה בגזירות ולכן לא אסרו את החפץ בלא טעם. ב. גם התוס' ס"ל כרמב"ם אך ס"ל כמו המרגיאת טבא שזהו דוקא בבית דין הגדול. ג. נחלקו בדברי הקוב"ש - הרשב"א ס"ל כמותו שגם לגזירות חכמי התלמוד יש תוקף של איסור תורה ולכן אסרו כל מה שמוגדר אוהל, אך תוס' ס"ל דדוקא לב"ד הגדול יש כח כזה.

<sup>3</sup> הנה, גרסינן בסוף כל כתבי (שבת קכ"א ע"ב) דנחש הורגו לפי תומו. ופירש"י ו"ל: "לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא אלא כשהוא הולך לתומו ונחש או עקרב בפניו אין צריך לישמש ממנו אלא דורסו והולך, ואם מת בדריסתו - ימות הואיל ולא נחטין, דדבר שאין מתכוין לרבי יהודה מדרבנן הוא, ולענין מויקין לא גזור". והר"ן (מה: ד"ה נחש. הוב"ד בבי"י סימן שט"ז סעיף י') הקשה עליו, ופירש שדורסו ואפילו במתכוין אלא שהוא עושה לפי תומו שמראה עצמו כאילו אינו מכוין, וכרבי שמעון דפטר במלאכה שאינה צריכה לגופה. ע"כ. ולפ"ז אפ"ל, דרש"י לטעמיה שחושש שמא האדם עצמו יטעה ולכן אסר אם הנחש אינו בדרוכו, אך הר"ן ס"ל כט"ז שכל החשש הוא מצד האנשים ולכן אם לא נראה שמתכוין להורגו שרי (ועיין רש"י סוכה י"ב סע"א ד"ה אמר לך. ואכמ"ל).

גמרא בשבת (קל"ז ע"ב) אומרת שאסור לעשות אוהל עראי בשבת, וביארה הגמ' בביצה (ל"ב ע"ב) שגזרו חכמים אוהל עראי אטו אוהל קבע, שהוא תולדה רבונה.

וכתבו **התוספות** בביצה (ד"ה מלמטה) שכל האיסור באוהל עראי הוא דוקא כשעושה גם מחיצות, אבל אם עושה רק גג מותר. והוסיף **הרא"ש** (פ"ד דביצה סימן י"א) דזהו דוקא כשעושה את הגג בשביל להשתמש מעליו, אך אם עושה את הגג כדי להשתמש מתחתיו - אסור אף בלא מחיצות.

ונחלקו הראשונים, מה הדין כשאדם משתמש בפועל באויר שתחתיו, אך לא עשה את הגג בשביל כך: דעת **הרשב"א**, **הר"ן**, ו**המ"מ** - שאסור אף בלא מחיצות, כי סוף סוף משתמש בגג. אך, **התוס'** ו**הרא"ש** סוברים שכיון שלא עשה את הגג בשביל להשתמש תחתיו, אין איסור בלא מחיצות, כי אין סיבה לגזור. וצ"ב במאי קמיפלגי? מה הסיבה שהרשב"א הולך לפי ההשתמשות בפועל, והתוס' הולכים לפי מונחם בעת הבניה?

ונראה לומר, דהנה יש לחקור בכל גזירות חז"ל - האם בכל פרט שאני מתלבט אם לגזור בו אני בודק האם שייך טעם הגזירה גם באותו מקרה ספציפי ורק אז אני גוזר, או שמא - אחרי שחז"ל אסרו דבר מסוים, כל מה שנכנס תחת ההגדרה שלו אסור; אפילו אם לא שייך טעם הגזירה.

ולכאורה, אפשר לפשוט התלבטות זו מהא דאיתא **בסוכה** (י"ד ע"ב) דנסרים רחבים ד"ט פסולים לסיכוך משום גזירת תקרה, ואף אם הפכן על צדיהן דלא שייך טעם הגזירה אסור, ד"נעשו כשיפורין של מתכת". הרי לנו, שאחר שחז"ל גזרו האיסור עומד אף אם לא שייך טעם הגזירה.

אמנם נראה, דלא דמי לנידון דידן - התם איירי באותן נסרים עצמן שגזרו חז"ל, לכן אמרינן דנעשו כשיפורין של מתכת אף אם לא שייך טעם הגזירה. משא"כ בנד"ד - המח' של הראשונים היא לגבי מקרה אחר שעליו לא דיברו חז"ל, וכאן כבר יש להסתפק האם גם פה נאמר שכל מה שמוגדר בכלל האיסור גזרו עליו אף אם לא שייך טעם.

ואולי, שאלה זו תלויה בחקירת **הגר"מ עמיאל זצ"ל** (דרכי הקודש א', ד') האם דיני דרבנן הם דינים נפרדים מהתורה ודיני התורה נשארים כמו לפני התקנה, או שתקנות דרבנן מצטרפות להיות כחלק מהתורה ומעין פירוש לדבריה, ודיני התורה עצמם משתנים על פיהן. עכ"ד.

בפשטות, אם דיני דרבנן נפרדים הם מהתורה קשה לומר שחז"ל יאסרו גם כשלא שייך הטעם. אך אם דיני דרבנן מצטרפים להיות כחלק מהתורה, יש מקום רב לומר שאפילו אם לא שייך הטעם אסור.

וכן אפשר לתלות שאלה זו, בחקירת **הרוגוצ'ובר** ('צפנת פענח', כללי התורה והמצוה ח"ב ד"ה קנס וגזירה) האם גזירה דרבנן היא איסור חפצא או גברא<sup>1</sup>. אם היא איסור גברא מסתבר לומר שאין איסור על החפץ כשלא שייך הטעם, אך אם היא איסור חפצא יש מקום לומר שכל מה שבכלל הגדרת האיסור גזרו עליו חז"ל.

עכ"פ נראה, דהתוס' ס"ל שגזירת חז"ל היא דוקא כששייך הטעם ולכן כאשר האדם לא מתכוין לאוהל דלא שייך לגזור אין איסור. לעומתם, הרשב"א תפס - שאחרי שחז"ל גזרו על אוהל עראי כל מה שנכלל בהגדרת אוהל עראי אסור אף אם לא שייך הטעם, ולכן הולך לפי ההשתמשות בפועל.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> לכאור' נראה מכאן, דס"ל לרוגוצ'ובר כמו **האתון דאורייתא** (כלל י') דאיסור דרבנן הוא בחפצא, ולכן הסתפק האם ה"ה בגזירה, כי אם סובר כמו **הנתיבות** (סי' רל"ד) שכל איסור דרבנן הוא בגברא למה גזירה תהיה שונה.

<sup>2</sup> הנה דעת **הרמב"ם** שבכל הסיגים והגזירות של חז"ל יש עשה (ועשית ככל אשר יורוך) ול"ת (לא תסור) מראור. אך דעת הרמב"ן, שהאיסור הוא רק כשחז"ל מפרשים את התורה ולא כשהם גוזרים מעצמם. ובדעת הרמב"ם כתב בספר **מרגיאת טבא**

לכשתחזיר שקלינן מיניה אבל כל עוד לא החזרת כ"א יגבה כדינו, (ומה שהעמידה הגמרא ביתומים לרווחא דמילתא נקט שאפילו אם יטען כן לא תועיל טענה זו כלום), ובעצם טענת אי שתקת איננה דין ופסיקת הלכה אלא עצה טובה ללוקח קמ"ל, וכיון שכל טענה זה היא רק בגדר אפשר ולא ודאי שתקרה ממילא לא ראה הרי"ף לנכון לכתבו בפירוש וכתב רק את עיקר הדין בלי מצבי ביניים דאחז דרך קצרה כמנהגו.

וא"כ יוצא לדברי הרמב"ן שמחלוקת הרי"ף והרא"ש היא **האם טענינן ללוקח** או לא, אך כו"ע מודו שאם הוא עצמו יטען כן, יכול להועיל לו. וקשה על הרי"ף וסיעתו מהגמרא בכתובות קט: גבי מי שהלך למדינת הים ואבדה הדרך לשדהו ותובע את דרכו מבעלי השדות המקיפות את שדהו דלחכמים אינו יכול לחייבם לתת לו דרך בשדותם וצריך לקנותה דכל אחד מהם יכול לדחותו אצל האחר, ומדובר שם אפילו באופן שכל ארבע השדות המקיפות את השדה שייכות לאדם אחד והוא קנה אותם מארבעה אנשים שונים דמצי אמר ליה אי שתקת שתקת ואי לא אחזיר את השטרות של השדות לבעלים השונים והם יוכלו לדחות אותך כל אחד לשדה של השני ולא תקבל כלום. ושם פסק הרי"ף כן להלכה דיכול לומר לו אי שתקת, ולפי הסבר הרמב"ן משמע גם דטענינן ליה דאל"כ היה הרי"ף משמיט דין זה כמו שהשמיט אצלנו! וצריך להבין מדוע התם טענינן ליה והכא לא.

ויש לבאר העניין עפ"י יסוד ההבנה מהו הטעם דטענינן ללוקח, ואחד הטעמים הוא דהוי מדין 'מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו' דהיינו כשם שהקונה קיבל מהמוכר את גוף הקרקע כך קיבל ממנו גם את הזכות לטעון את כל הטענות שהיו למוכר עליה וכיון שקיבל זכויות אלו יכול גם ב"ד לטעון אותם עבורו. ואם כן החילוק בין המקרים הוא פשוט דבכתובות אם הקרקעות היו נשארות אצל ארבעת הבעלים שלהם לא היה יכול בעל השדה לעשות כלום דכל אחד היה דוחהו אצל השני לפיכך גם השתא יכול הלוקח לטעון כן כי דנים אותו כדינם דמה מכר ראשון לשני וכו', אבל אצלנו אין זה כך דאם שלוש הקרקעות היו אצל הבעלים הראשון או הקרקע עידיית שמכר אחרונה הייתה אצלו - אז היה גובה כל אחד לפחות כדינו ולא רק זיבורית ולכן אנו לא טוענים לו טענה דאי שתקת כי אין כאן זכות הטענה מכוח מה מכר וכו', אא"כ הוא טוען אותה בעצמו. ולפי הרא"ש צ"ל דכיון דכל מה שאדם יכול לעשות רואים דינו כאילו כבר עשוי נחשב הדבר כאילו הקרקע הזיבורית כבר אצל המוכר ופשוט דטענינן ליה על דבר שקיים ולא צריך הכא הטעם דמה מכר ראשון לשני וכו' (וע"ע בשלטי גיבורים על הרי"ף שדן בשאלה זו).

גמרא בדף ח. אומרת שאדם שמכר שלוש קרקעות לחברו אפילו בזה אחר זה כולם נכנסו תחת הבעלים. כלומר כל אחד מהגובים גובה כדינו - הניזק גובה מעידית, בעל חוב מבינונית, ואישה מזיבורית. ודווקא אם לקח עידית באחרונה משום שיכול הלוקח לטעון להם **אי שתקיתו** ושקליתו כדיניכו - שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה, אך אם לקח זיבורית באחרונה כולם גובים מזיבורית דיכול לטעון הנחתי לך מקום לגבות ממנו (דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין). ומקשה הגמ' אם כן גם כלפי הניזק אפשר לטעון טענה זו ולתת לו קרקע פחותה יותר שהרי אם היה הלוקח מחזיר את שטר הזיבורית למוכר היה הניזק גובה רק ממנה כיון שהיא בת חורין ולא היה מקבל עידית. ועונה הגמ' שמדובר ביתומים ולכן אינו יכול לטעון טענה זו כלל אלא יש לו טענה אחרת (דלא ניחא ליה בתקנת חכמים).

ומפשט הגמרא משמע שאם לא היה מדובר ביתומים אז בכל מקרה יכול היה הלוקח לטעון לניזק אי שתקת וכו' ולתת לו קרקע פחותה, אמנם הרי"ף אצלנו והרמב"ם (פ"ט מהל' מלוה ולוה הל"ו) השמיטו אוקימתא זו דאיירי ביתמי, וזו לשון הרמב"ם שם: 'מכרן לאחד זו אחר זו הרי זה הלוקח נכנס תחת הבעלים, בד"א שלקח עידית באחרונה... ולא מזכיר כלל שמדובר ביתומים, ומשמע מדבריהם שאפי' אם המוכר בחיים גובה כל אחד מבעלי החובות כדינו ואין הלוקח יכול לטעון להם אי שתקיתו. (ואמנם יש נוסחאות שכן גורסים ברי"ף דאיירי ביתמי אך אצלנו זה מופיע בסוגריים). אכן הרא"ש בסוגייתו חולק על הרי"ף והרמב"ם וס"ל כהבנה הפשוטה בגמ' דכל עוד המוכר קיים יכול הלוקח לטעון להם שיחזיר שטר הזיבורית למריה ולא מצו אמרו ליה לכי תיהדר - דהיינו לכשתחזיר את הקרקע אז נגבה מן הזיבורית דהא כל מה שאדם יכול לעשות רואים דינו כאילו כבר עשוי - כאילו החזיר למוכר הקרקע הזיבורית, ואפילו לא טען הלוקח האי טענה אנו טענינן ליה דפתח פיך לאילם הוא ומחשבינן כאילו כבר עשה כל המצטרך בזה. וכן פסק הטור בעקבותיו [ומרן בשו"ע 'תו"מ קי"ט סעיף ה'] פסק אחר רוב עמודי ההוראה והשמיט האוקימתא דאיירי ביתמי, אמנם הרמ"א שם הביא בשם יש אומרים את דעת הרא"ש והטור.

ויש להבין מדוע השמיטו הני רבנותא דין זה העולה לכאורה מפשט סוגיית הגמרא:

הראב"ד מתרץ שזוהי שגגה או שסמך הרי"ף על מה שכתוב שמפורש בגמרא, והוא אכן סובר כן לגמרי. ודו"ק.

אך הרמב"ן במלחמות ה' על הרי"ף מתרץ דהרי"ף סבירא ליה שבי"ד אמנם לא טוענים ללוקח טענה זו דאי שתקיתו אבל אם הוא פיקח יכול לטעון זאת לעצמו וכן אם רצו בעלי החובות יכולין לטעון כנגדו



רשימה

מציונות דתית תצא תורה

טל לוי (ג')

הישר אלינו

יתר על כן, גם לולא הייתה הצלחה בשאר התחומים לא הייתי מודאג משום שהציבור הדתי לא צריך לענ"ד לחפש תמיד כיצד להתאהב ולהתחבב על הציבור הכללי. ברור שאיננו צריכים לגרום לכך שהציבור הכללי ישנא אותנו או חלילה לגרום לחילול השם, אך עדיין תפקידנו הוא להיות המחוזרים ולא להיות המחוזרים. תפקידנו בציבור הוא להיות מי שאנחנו ומה שאנחנו, גם אם משמעות הדבר שנאלץ לשבת מחוץ לגדר זמן מה, ולסכול סבל ארוך בעניינים שונים. צריך לדעת, שבסוף הלילה מגיע היום ועתיד הציבור הכללי להודות ולהתנצל בפני הציבור הדתי. אנו צריכים להמשיך בשלנו ולקיים את רצון ה' וממילא יבואו אלינו הברכות הכתובות בתורה. מעין זה כותב הרש"י על הברכות בפרשה (כ"ח, א'): "אם תבטל את רצונותיך בפני רצוננו... הוא יעלה אותך מעל כל התוצאות של הסדר הפיזי גרידא... כי הללו עומדים במאבק מתמיד עם עולם המתנגד להם, ועליהם להילחם עם הטבע ועם החברה האנושית על תנאי קיומם והצלחתם."

בהקשר זה נאמר: "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עורך ואשר חרב גאותך ויכחשו אויביך לך" (סוף פרי' וזאת הברכה) וכותב הרש"י הירש: "יבוא יום והעיקרון שאתה מנשאו יתנוסס לעין כל עטור ניצחון, כך שכל המתנגדים לך יתכחו להתנגדותם בעבר". עם קצת סבלנות ופחות היסטריה הציבור הדתי ישגה כארו בלבנון ומציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

לאחרונה נשמעים קולות מבית ומחוץ כי הציונות הדתית איבדה את כוחה והיא בבחינת אבן שאין לה הופכים. אני חושב שרבים מן הקוראים יסכימו איתי שקשה לשמוע אימרות מן הסוג הזה. הייתה לי נחמה פורתא לו השקפות אלו היו מגיעות מבחוץ בלבד, אולם כאשר אני שומע אמירות מהסוג הזה בתוך בתינו אנו הרי שהדבר מפחיד ומדאיג עוד יותר.

בשבוע שעבר פורסם ראיון עם אחת מן הדמויות המרכזיות והמכובדות בציונות הדתית המצוטטת בצורה הבאה: "אנחנו הולכים ומקצינים, מתפלגים ומתבדלים בכל התחומים, הפוליטיים, החינוכיים וההלכתיים. אנחנו לא נמצאים על סדר יומה של מדינת ישראל בשום תחום, מלבד שאלת ההתיישבות. איזו החמצה! מדובר בקבוצה איכותית ביותר, עם הישגים אישיים - אבל היא מפוספסת!"

קטונתי מלחלוק על אותה דמות שהרי אני תלמיד והוא רב, אך איני מבין על מה ולמה קביעה זו ומדוע צריך להכנס ללחץ מהמציאות המתוארת? ואכן צריך לשאול האם אנחנו באמת ציבור לא רלוונטי יותר?! אמנם נכון שאנחנו נשכחים במרכז סדר היום הציבורי במדינה וייצוגנו בכנסת הוא כחשך הנשבר וכדבר שאין בו ממש, אך אני אישית מוכן לסבול מצב שכזה וכרגע זה לא מפריע לי - מה גם שיש הצלחה מסחררת של צבור זה בתחומים אחרים.



התפיסה הזאת, היא האנטיטזה של התורה! התורה באה עם מערכת מוחלטת ומובנית של כללים, חוקים וערכים. הערכים הללו לא מתחילים בכלל מהאדם וממחשבתו, הם לא תלויים בשום אופנה ובשום דבר חוץ. הבעיה שלנו כיום היא, שרוחות זרות מהתפיסה הפוסט-מודרנית חודרות אלינו, משפיעות עלינו ומשטטות לנו את המחשבה.

**השפת אמת** על חנוכה (סי' תרלד') שואל- אם אדם לא יכול לקיים אחת מן המצוות מאונס, הוא לא חייב לקיים. למשל, אם הגויים גוזרים שאסור לעשות סוכה, האם יבוא אדם ויעשה סוכה בתוך הבית? ברור שלא! משום שהוא אנוס. א"כ, מדוע בחנוכה יש הלכה ש"בשעת הסכנה- מניחו על שולחנו"? ומתוך, שהעניין של חנוכה הוא לקחת את האור של תוך הבית, הבית היהודי, ולהפיץ אותו החוצה. אבל יש פעמים שהרחוב חודר לתוך הבית, ואז כבר בתוך הבית, על השולחן יש ערבוב של אור וחושך. המחשבות שלנו כבר לא טהורות, אור וחושך משמשים בערבוביה. לכן מדליק את האור על שולחנו- במקום המפגש בין החוץ לפנים. והמצב הזה הוא "שעת הסכנה"- סכנה רוחנית. והסכנה גדולה, מפני שבמצב מסוכן זה, כבר לא יודעים היכן החושך נגע, אילו מחשבות נשאר טהורות ואילו מעורבות בסיגי חושך. על כן, אומר **השפת אמת**, אדם צריך להדליק על שולחנו ולהתפלל להקב"ה שיגרש את המחשבות הרעות מלבו, ויאמין בדברי חכמים שתקנו את הדלקת הנרות שכוחם בגירוש החושך.

זהו בעצם חטא אדה"ר. **הרמב"ם** במו"נ מסביר, שעד שאדה"ר חטא, היו רק מושגים של אמת ושקר. חטא אדה"ר היה לקחת המושגים המוחלטים של הקב"ה והעדפת המושגים היחסיים של האדם. זהו גם העונש שהאדם, שכעת אין חושך בלי אור ואין אור בלי חושך- הכל מעורב.

השאלה כעת היא- **כיצד מתמודדים עם כל זה?**

קודם כל, יש לדעת שאין קיצורי דרך, והדבר הראשון הוא שצריך להיות **קיצוניים בשמירת התורה**. אין הכוונה שאנחנו פנאטים כלפי אחינו החילונים, אלא הכוונה היא שאנחנו צריכים ליצור מצב של חוסר התפשרות בתורה ובמצוות. התורה היא חומת אש, אבל רק אם אין פרצות. מספיקה פרצה אחת כדי להפיל את כל החומה. צריך ג"כ להיות עקשניים, אע"פ שזה לא באופנה, ואנחנו שומעים יותר ויותר על "פתיחות" ו"להיות עם הפנים כלפי חוץ" ולהיות "זורמים"- צריך לדעת להיות ברורים ולבנות חומה. ליצור לנו "אורים ותומים", אבוקה שלאורה נלך, ולא להתפשר. העקשנות, כמוכח, צריכה להיות עם שכל. לא להיות פנאטי- מפני שמי שיהיה פנאטי עם "ראש בקיר" יפול בסוף, כי הוא לא ידע להתמודד עם המציאות המורכבת. הוא ישים לעצמו כל מיני עקרונות שלא יתאימו למקומות למקרים שהוא נמצא בהם, ונמצא שהפנאטיות שלו לא עוזרת לאף אחד.

העולם שלנו היום מאוד מבולבל. אבל כמה שהעולם מבולבל, ככה הוא יוצר צמא לשמוע דברים ברורים. אמנם הוא יוצא נגדם ונלחם בהם, אבל זה בגלל שהוא פוחד מהם- העולם פוחד מאמיתות, כיוון שהוא מרגיש שהן גדולות ומחייבות.

"הנה ימים באים נאום ה', ונתתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'". היום אין מחסור ב"ה, יש שפע גדול והעניין החומרי הוא לא הבעיה. הצמא הוא לשמוע את דבר ה'- היום אין דבר ה' ברור! אנחנו אלו שצריכים להיות נושאי הנס של דבר ה'. אין דבר יותר חזק מאשר להיאחז בתורה וכדמויות שבנו את עמ"י, אחיזה חזקה, איתנה וברורה, כדי שנוכל להיות בבחינת "יפוצו מעיינותיך חוצה".

אנחנו נמצאים היום בתקופה שמכונה "פוסט-מודרנה". כדי להבין את הבעיה ואת דרך ההתמודדות, נתחיל בסקירה היסטורית קצרה. ניתן לראות ציר די ברור של מהלך החשיבה בעולם. בהתחלה הפילוסופיה עסקה בשאלות מאוד מופשטות, שאלות שנראות לנו מאוד רחוקות. היכן מרכז העולם? איך נברא העולם? נוצרו מושגים כמו חומר היולי וכד'. הפילוסופיה היתה, אמנם, נחלת יחידים, אך בזה עסקה החשיבה- בדברים שאין להם נפק"מ לחיים המעשיים. השלב השני היה כבר ביוון. קמו פילוסופים חדשים שהעלו שאלות חדשות, שקרובים יותר לעולמו של האדם ולרוניטיים לחיים בגדול, כגון- הסבל, הזיקנה, השמחה וכד'. אח"כ הגיעו ימי האמפריה הרומית, שלא תרמה כלום לעולם בתחום המחשבה, רק בתחום החומר. אח"כ הגיעו ימי הביניים, שלטון הכנסייה, שהעולם לא רק שלא התקדם אלא היה בניסגה אחורה (לא בכדי התקופה הזו נקראת "התקופה החשוכה"). אחרי בערך 1000 שנה, העולם הצליח לצאת מימי הביניים, ואחד הדברים שהחלו להתחדש שוב הוא- העיסוק בפילוסופיה. לפני בערך כ-400 שנה, קם הפילוסוף רנה דה-קארט, והחל להציב סימני שאלה. כל הנחה הוא הטיל בה ספק, אפילו בדברים שהיו ברורים עד אז- "מי אמר שזה כזה ברור?". אפי' בדברים מגוחכים. וכך, מתוך מהלך פילוסופי, הוא הגיע ל"מסקנה", שאין שום בסיס קיומי אובייקטיבי. עד כדי כך שהוא אפי' שאל, "מניין שאני קיים?". ואז הוא הגיע למסקנה- "אני חושב, משמע אני קיים" (אגב, זו לא היתה המסקנה הסופית שלו, כיוון שהמינוח "משמע אני קיים", גם הוא יכול להיות מוטל בספק- מי אמר זה מה שמשמע? לכן מסקנתו הסופית היתה- "אני חושב- אני קיים"). אבל כל השאר נשאר בסימן שאלה. כך הפילוסופיה התגלגלה עד המאה ה-19. במאה ה-19 שלטה בפילוסופיה הגישה ה"אקזיסטנציאליסטית" (=קיומיות), ואז האדם הפסיק לעסוק בשאלות ה"גדולות" אלא בדברים שעכשיו נראו לו גדולים- האדם מעמיד את עצמו במרכז הקיום, וכל העולם סובב סביב האדם. הוא מתחיל לראות את העולם דרך המשקפיים שלו, האמת היא כבר לא אמת- מכיוון שאין דבר מוחלט אלא הכל יחסי לאדם, וכל דבר האדם מחליט עליו ע"פ הרלוונטיות שלו לגביו.

היום הגענו למצב שנקרא "פוסט-מודרניזם", שנוכל להגדיר אותו במילים פשוטות- אין סולם ערכים מוחלט ואמיתי. זו פילוסופיה ששוללת את כל הפילוסופיות. אפי' דברים שהיו ברורים ופשוטים הפכו ליחסיים. למשל, רצח- רצח זה דבר רע אם אתה מסתכל מהזווית של הנרצח, אבל אולי נסתכל מהזווית של הרוצח וננסה להבין אותו? כלומר, הגענו למצב, שלאף אחד בעולם אין קנה מידה להחליט מה טוב ומה רע, כיוון שכל מאן דהו יכול לבוא ולהבין את המציאות בצורה אחרת. דבר כזה גורם, שיכולים לבוא אנשים מעוותים במחשבתם, ויגידו דברים שיראו לנו לא הגיוניים לחלוטין. למשל, יבואו ויגידו, שהמדינה מסתכלת על חמאס כעל ארגון טרור, אבל הם סה"כ תנועת שחרור. לנו זה נראה טרור, אבל בשבילם זה לא טרור. א"כ, להיות רוצח יהודים, זה טוב או רע? -זו שאלה שבכלל אי אפשר לשאול, מכיוון שהכל עניין שלהסתכלות. נוצר מצב, שכבר אין טמא וטהור, אין נכון ולא נכון, אין סולם ערכים מוחלט, אין נק' שיפוט אין כלום. הכל הוא רק לפי מה שאני רואה מול עיני כאן ועכשיו. אתמול חשבתי כך, היום השתנו הנסיבות ואני חושב אחרת.

כאשר לוקחים את התפיסה הזו לעולם הערכי, היא עושה שמות. אם אין סולם ערכים מוחלט, אם אין נקודת התחלה שקובעת את סולם הערכים, א"כ שום דבר לא מחייב. אפשר לרצוח, לגנוב, לאנוס ולבוזז, ובסופו של דבר לא להרגיש ייסורי מצפון על כך. ה"עורך" היחיד שיש בגישה הפוסט-מודרנית, הוא, שיש לכל אדם זכות לחשוב מה שהוא רוצה. עשו את שלילת כל הערכים ערך בפע"צ. מכאן נובעים "ערכים" כמו "חופש הפרט", שזהו הדבר הכי טוב והכי לגיטימי והכי עליון- זה בעצם לבוא ולומר, "תעשה מה שאתה חושב ומה שאתה רוצה".



שבת שלום